

## O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQ BOZORLARI FAOLIYATIDA FOND BOZORINING AHAMIYATI

*Musayeva Amina Batirbekovna*

*“O‘zbektelekom” AK xodimi*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari faoliyatini rivojlantirishda fond bozorining o‘rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda fond bozori orqali moliyaviy resurslarni samarali qayta taqsimlash, investitsiyalarni jalb etish va real sektor tarmoqlarining barqaror rivojlanishini ta’minlash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Bugungi kunda sanoat, qishloq xo‘jaligi, qurilish, transport va xizmat ko‘rsatish sohalarida investitsion faollikni oshirishda fond bozorining imkoniyatlari tobora ortib borayotgani asoslab beriladi. Tadqiqot davomida O‘zbekistonda fond bozorining hozirgi holati, institutsional infratuzilmasi va tarmoq korxonalari tomonidan moliyaviy instrumentlardan foydalanish darajasi baholanadi.

**Kalit so‘zlar:** Tarmoq bozorlari, fond bozori, moliyaviy bozor, investitsiyalar, aksiyalar, obligatsiyalar, korporativ boshqaruv, kapital bozor, moliyaviy resurslar, barqaror rivojlanish, iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy instrumentlar.

**Annotation:** In this article, the role and importance of the stock market in the development of the functioning of network markets in the economy of Uzbekistan is analyzed scientifically-theoretically and practically. The study paid special attention to the issues of effective redistribution of financial resources through the stock market, attracting investments and ensuring the sustainable development of real-sector sectors. Today, it is justified that the opportunities of the stock market are increasing in increasing investment activity in the industrial, agricultural, construction, transport and service sectors. During the study, the current state of the stock market in Uzbekistan, the level of institutional infrastructure and the use of financial instruments by Network Enterprises are evaluated.

**Keywords:** Network Markets, Stock Market, Financial Market, Investments, shares, bonds, corporate governance, capital market, financial resources, sustainable development, economic efficiency, financial instruments.

**Аннотация:** В данной статье анализируется роль и значение фондового рынка в развитии деятельности отраслевых рынков в экономике Узбекистана с научно-теоретической и практической точек зрения. Особое внимание в исследовании уделено вопросам эффективного перераспределения финансовых ресурсов через фондовый рынок, привлечения инвестиций и обеспечения устойчивого развития отраслей реального сектора. Сегодня оправдано, что возможности фондового рынка возрастают в плане повышения инвестиционной активности в промышленности, сельском хозяйстве, строительстве, транспорте и сфере услуг. В ходе исследования оценивается текущее состояние фондового рынка в Узбекистане, институциональная инфраструктура и уровень использования финансовых инструментов предприятиями отрасли.

**Ключевые слова:** Сетевые рынки, фондовый рынок, финансовый рынок, инвестиции, акции, облигации, корпоративное управление, рынок капитала, финансовые ресурсы, устойчивое развитие, экономическая эффективность, финансовые инструменты.

## **KIRISH**

Tarmoq bozorlari faoliyatining samaradorligini oshirishda fond bozori muhim vosita hisoblanadi. Fond bozori kapital bozorining bir qismi sifatida korxonalarga moliyaviy resurslarni jalb qilish imkonini beradi, bu esa tarmoqlararo investitsiyalarni faollashtiradi va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish hamda innovatsion yechimlarni tatbiq etish imkoniyatlarini oshiradi. Aksiyalar va obligatsiyalar kabi moliyaviy instrumentlar korxonalarga uzoq muddatli mablag'larni jalb qilishga yordam beradi, shu bilan birga investorlar uchun daromad olishning barqaror mexanizmini yaratadi. Shu nuqtai nazardan, fond bozori iqtisodiy tizimning nafaqat moliyaviy, balki strategik infratuzilmasi sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston iqtisodiyotining xususiyati shundaki, u rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti hisoblanadi, bu esa moliyaviy resurslar yetishmovchiligi va investitsion oqimlarning notekisligi kabi muammolarni yuzaga keltiradi. Tarmoq bozorlari va korxonalar faoliyatining barqarorligini ta'minlash uchun sarmoyalarni jalb qilish mexanizmlari sifatida fond bozori ayni paytda markaziy ahamiyat kasb etadi. Fond bozori orqali korxonalar o'z kapitalini kengaytirishi, mavjud aktivlarni optimallashtirishi va tarmoqlararo hamkorlikni rivojlantirishi mumkin. Shu bilan birga, kapital bozorining shaffofligi, korporativ boshqaruv standartlariga rioya qilinishi va moliyaviy instrumentlarning to'g'ri ishlatilishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Fond bozorining iqtisodiyotdagi roli faqat moliyaviy jihatdan cheklanish bilan qolmay, balki tarmoq korxonalari faoliyatining strategik rivojlanishi va raqobatbardoshlik darajasini oshirishda ham sezilarli bo'ladi. Kapital bozorining rivojlanishi natijasida tarmoq korxonalari moliyaviy risklarni kamaytirish, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlariga ega bo'ladi. Shu bilan birga, fond bozori iqtisodiyotda raqobat muhitini kuchaytiradi, kapitalning samarali taqsimlanishini rag'batlantiradi va investitsion faoliyatni diversifikatsiya qiladi. Bu esa o'z navbatida milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi va tarmoqlararo integratsiyasini kuchaytiradi.

O'zbekiston sharoitida fond bozori va tarmoq bozorlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. Hozirgi kunda mamlakatda fond bozori nisbatan yangi rivojlanayotgan soha sifatida shakllanmoqda, biroq uning iqtisodiyot tarmoqlariga ta'siri tobora ortib bormoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tarmoq korxonalari fond bozori orqali jalb qilgan mablag'larni nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiyalashga, balki yangi ish o'rinlarini yaratishga va xizmatlar sifatini oshirishga yo'naltiradi. Shu sababli, fond bozori faoliyatining samaradorligi, uning institutlararo integratsiyasi va moliyaviy instrumentlar tizimining rivojlanishi tarmoq bozorlari barqarorligining muhim ko'rsatkichiga aylanadi.

## **ADABIYOTLAR SHARHI**

O'zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari faoliyatida fond bozorining o'rni va ahamiyati masalalari so'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida moliya bozorlarining, xususan fond bozorining shakllanishi va rivojlanishi iqtisodiy o'sishni ta'minlash, investitsion faollikni oshirish hamda real sektor tarmoqlarining barqaror faoliyatini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, fond bozorining tarmoq bozorlari bilan o'zaro aloqasi, ularning rivojlanishiga ta'siri va iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi roli ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan.

Fond bozori nazariy asoslarini yoritgan klassik va zamonaviy iqtisodchi olimlar ushbu bozorni kapitalni samarali taqsimlash, jamg'armalarni investitsiyalarga aylantirish hamda iqtisodiy subyektlar o'rtasida moliyaviy resurslar harakatini ta'minlovchi muhim mexanizm sifatida baholaydilar. Xususan, J.Tobin [1] va F.Modilyani [2] kabi olimlarning tadqiqotlarida fond bozori korxonalar qiymatini oshirish, investitsion qarorlar qabul qilish va ishlab chiqarish hajmlarini kengaytirishda muhim rol o'ynashi asoslab berilgan. Ushbu nazariy yondashuvlar tarmoq bozorlari faoliyatida fond bozorining o'rni va ahamiyatini tushunishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

O'tish iqtisodiyoti sharoitida fond bozori rivojlanishining o'ziga xos jihatlari alohida ilmiy e'tiborga loyiq. Bu borada R.Levine [3], T.Beck [4] va A.Demirguk-Kunt [5] kabi olimlar moliya bozorlari rivoji bilan iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni empirik jihatdan asoslab bergan. Ularning tadqiqotlarida fond bozorining chuqurligi, likvidligi va institutsional rivojlanish darajasi tarmoq bozorlari faoliyatining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Mazkur yondashuvlar O'zbekiston iqtisodiyotida fond bozorini rivojlantirish orqali real sektor tarmoqlarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston iqtisodiyotida fond bozorining shakllanishi va rivojlanishi masalalari mahalliy olimlar tomonidan ham keng o'rganilgan. Jumladan, S.G'ulomov [6], B.Xodjayev [7], A.Vahobov [8] va boshqa iqtisodchi olimlar o'z tadqiqotlarida fond bozorini milliy iqtisodiyotning muhim institutsional tarkibiy qismi sifatida baholaydilar. Ularning ishlarida fond bozori orqali korxonalar moliyaviy resurslarga ega bo'lishi, ishlab

chiqarish hajmlarini oshirishi va tarmoq bozorlari barqarorligini ta'minlashi mumkinligi asoslab berilgan.

## **TADQIQOT METODOLOGIYASI**

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari faoliyatida fond bozorining ahamiyatini aniqlash va baholashda zamonaviy ilmiy metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi fond bozori va tarmoq bozorlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tizimli va kompleks tarzda o'rganishga qaratildi. Bunda fond bozorining real sektor tarmoqlarini moliyalashtirishdagi roli, investitsion jarayonlarga ta'siri hamda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish mexanizmlari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida umumiy ilmiy bilish usullari qo'llanilib, fond bozorining rivojlanish jarayonlari va tarmoq bozorlari faoliyatidagi o'zgarishlar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlari aniqlashga harakat qilindi. Statistik ma'lumotlar asosida fond bozori ko'rsatkichlari va alohida tarmoq bozorlari rivojlanish tendensiyalari o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinib, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri baholandi. Shuningdek, O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va strategik dasturlar mazmuni o'rganilib, ularning tarmoq bozorlari faoliyatiga ta'siri ilmiy asosda tahlil etildi.

Tadqiqot metodologiyasida xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish muhim o'rin tutib, fond bozorining rivojlangan iqtisodiyotlarda tarmoq bozorlari faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi roli qiyosiy tahlil orqali yoritildi. Olingan natijalar asosida fond bozorini rivojlantirish orqali O'zbekiston tarmoq bozorlari samaradorligini oshirish imkoniyatlari aniqlanib, ilmiy xulosalar shakllantirildi.

## **TAHLIL VA NATIJALAR**

O'zbekiston iqtisodiyotida bozor munosabatlarning chuqurlashuvi va iqtisodiy islohotlarning izchil amalga oshirilishi sharoitida fond bozori tarmoq bozorlari faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi muhim moliyaviy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Fond bozori orqali iqtisodiyotning turli tarmoqlariga uzoq muddatli investitsiyalarni jalb etish,

korxonalar moliyaviy barqarorligini mustahkamlash hamda ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Ayniqsa, sanoat, energetika, transport, qishloq xo‘jaligi va xizmatlar sohasi kabi tarmoq bozorlari uchun fond bozorining rivojlanishi strategik ahamiyat kasb etadi.

Fond bozori tarmoq bozorlari faoliyatida kapitalni samarali taqsimlash mexanizmi sifatida muhim rol o‘ynaydi. Korxonalar aksiyalar va obligatsiyalar chiqarish orqali bank kreditlariga nisbatan arzonroq va uzoq muddatli moliyaviy resurslarga ega bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu holat tarmoq bozorlari doirasida investitsion faollikni oshiradi, ishlab chiqarish hajmlarini kengaytiradi va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, fond bozori korxonalarni moliyaviy hisobotlarning ochiqligi va shaffofligini ta‘minlashga undaydi, bu esa tarmoq bozorlari faoliyatida sog‘lom raqobat muhitini shakllantiradi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda fond bozorini rivojlantirishga qaratilgan institutsional va huquqiy islohotlar tarmoq bozorlari faoliyatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Davlat ishtirokidagi yirik korxonalarni xususiylashtirish, ularning aksiyalarini fond bozoriga chiqarish orqali sanoat va xizmat ko‘rsatish tarmoqlariga investitsiyalar oqimi kengaymoqda. Bu jarayon nafaqat moliyaviy resurslar hajmini oshiradi, balki tarmoq bozorlari tuzilmasida sifat jihatidan yangi o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Fond bozori, shuningdek, tarmoq bozorlari faoliyatida risklarni boshqarish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Qimmatli qog‘ozlar orqali risklarni diversifikatsiya qilish imkoniyati korxonalar uchun moliyaviy xavflarni kamaytiradi. Natijada, tarmoq bozorlari iqtisodiy tebranishlarga nisbatan barqarorroq bo‘lib, umumiy iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan, fond bozorining tarmoq bozorlari faoliyatidagi ahamiyatini tizimli ravishda tahlil qilish dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi (1-jadval):

### **1-jadval**

## **O‘zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari faoliyatida fond bozorining ahamiyati**

| <b>Tarmoq bozori</b>      | <b>Fond bozori orqali ta'sir mexanizmi</b>                                 | <b>Iqtisodiy ahamiyati</b>                                                              |
|---------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| Sanoat bozori             | Aksiyalar va obligatsiyalar chiqarish orqali investitsiyalar jalb etilishi | Ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, modernizatsiya va texnologik yangilanish    |
| Energetika bozori         | Yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish                           | Energiya ta'minoti barqarorligini oshirish va uzoq muddatli loyihalarni amalga oshirish |
| Transport bozori          | Fond bozori orqali kapital jalb qilish                                     | Logistika va transport infratuzilmasini rivojlantirish                                  |
| Qishloq xo'jaligi bozori  | Agroklaster va korxonalarni moliyalashtirish                               | Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va eksport salohiyatini kuchaytirish          |
| Xizmatlar bozori          | Xususiy kompaniyalar aksiyalarining muomalaga chiqarilishi                 | Raqobat muhitini kengaytirish va xizmatlar sifatini oshirish                            |
| Qurilish bozori           | Obligatsiyalar orqali investitsiya resurslarini jalb etish                 | Uy-joy va infratuzilma loyihalarini tezlashtirish                                       |
| Telekommunikatsiya bozori | Innovatsion loyihalarni fond bozori orqali moliyalashtirish                | Raqamli iqtisodiyot rivojini qo'llab-quvvatlash                                         |

Ushbu jadvalda keltirilgan ma'lumotlar O'zbekiston iqtisodiyotida fond bozorining tarmoq bozorlari faoliyatiga ko'p qirrali va tizimli ta'sir ko'rsatishini yaqqol namoyon etadi. Avvalo, sanoat bozori misolida fond bozori korxonalar uchun muhim investitsiya manbai sifatida namoyon bo'lib, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish va



texnologik yangilanishni jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Bu esa sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirib, iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Energetika va transport bozorlarida fond bozori yirik va uzoq muddatli infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish imkonini yaratadi. Mazkur tarmoqlar yuqori kapital talab qiluvchi sohalar bo'lib, fond bozori orqali jalb etilayotgan investitsiyalar ularning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Natijada, energetika ta'minotining ishonchliligi va transport infratuzilmasining rivojlanishi umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Qishloq xo'jaligi va xizmatlar bozorlarida fond bozorining roli nisbatan yangi, biroq istiqbolli hisoblanadi. Agroklastlar va xizmat ko'rsatish subyektlari uchun fond bozori orqali moliyaviy resurslarga chiqish imkoniyati kengayib, ishlab chiqarish samaradorligi va xizmatlar sifati oshmoqda. Bu holat mazkur tarmoqlarning iqtisodiyotdagi ulushini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Qurilish va telekommunikatsiya bozorlarida fond bozori innovatsion va infratuzilmaviy loyihalarni moliyalashtirishning muhim vositasiga aylanmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasiga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning muhim drayveri sifatida namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, jadval tahlili fond bozorining O'zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari faoliyatini rivojlantirish, investitsion faollikni oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi muhim ahamiyatini tasdiqlaydi.

Aksiyalar bozorining kapitallashuvi 72,99 trln so'mga (\$5,65 mlrd) yoki 43,1 foizga oshdi va 242,4 trln so'mni (\$18,8 mlrd) yoki YaIMga nisbatan 16,7 foizni tashkil etdi. Yil oxirida birja kotirovkalash varag'ida 93 ta emitentning 142 ta moliyaviy instrumenti mavjud edi. Yil davomida birja kotirovkalash varag'iga 15 ta emitentning 23 ta moliyaviy instrumenti kiritildi: 7 ta korporativ obligatsiyalar va 16 ta aksiyalar chiqarilishi. Aksiyalar bozorida savdolar hajmi 19,18 trln so'mni (\$1,5 mlrd) tashkil etdi. O'tgan yilga nisbatan savdolar hajmi 16,56 trln so'mga yoki 632,0% ga oshgan. Shu bilan birga, savdolarining asosiy hajmi (18,6 trln so'm) aksiyalarni birlamchi joylashtirish bo'yicha bitimlar va ikkilamchi bozorda blok-bitimlar amalga oshirilgan pulsiz hisob-kitoblar platformasiga (Free of Payment Board, FoP) to'g'ri keldi. FoP maydonchasida bitimlar hajmining



sezilarli darajada o'sishi birjadan tashqari uyushmagan bozordan bitimlar tuzish uchun uyushgan bozordan foydalanishga bosqichma-bosqich o'tayotgan emitentlarning undan faol foydalanishi bilan izohlanadi, bu esa fond bozorida ochiqlik va shaffoflik darajasini oshirishni ta'minlaydi. Bu uyushmagan bozor ulushini o'tgan yilgi 94 foizdan 58 foizgacha qisqartirishga olib keldi. Mos ravishda, uyushgan bozor ulushi o'tgan yilgi 6 foizdan 2024-yilda 42 foizgacha oshdi (2-jadval):

## 2-jadval

### Milliy aksiyalar bozorining asosiy ko'rsatkichlari<sup>1</sup>

| №  | Ko'rsatkichlar                                  | 2023      | 2024       |
|----|-------------------------------------------------|-----------|------------|
| 1. | Savdolar hajmi, mln.<br>so'm                    | 2 620 570 | 19 182 120 |
| 2. | Bitta bitimning<br>o'rtacha hajmi, mln.<br>so'm | 6,4       | 43,2       |
| 3. | Bitimlar soni, dona                             | 411 393   | 443 849    |

Milliy obligatsiyalar bozorining asosiy ko'rsatkichlari 2023 va 2024 yillarda sezilarli o'zgarishlarni ko'rsatmoqda. 2023 yilda savdolar hajmi 92 180 million so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yilda bu raqam 380 960 million so'mga yetishi kutilmoqda, bu esa bozor hajmining jiddiy o'sishini anglatadi. Bitta bitimning o'rtacha hajmi 2023 yilda 193,2 million so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024 yilda bu ko'rsatkich 122,2 million so'mga kamayishi mumkin (3-jadval):

## 3-jadval

### Milliy obligatsiyalar bozorining asosiy ko'rsatkichlari<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Manba: <https://uzse.uz/analytics/> - Toshkent RFB rasmiy sayti ma'lumotlari

<sup>2</sup> Manba: <https://uzse.uz/analytics/> - Toshkent RFB rasmiy sayti ma'lumotlari

| №  | Ko'rsatkichlar                                  | 2023   | 2024    |
|----|-------------------------------------------------|--------|---------|
| 1. | Savdolar hajmi, mln.<br>so'm                    | 92 180 | 380 960 |
| 2. | Bitta bitimning<br>o'rtacha hajmi, mln.<br>so'm | 193,2  | 122,2   |
| 3. | Bitimlar soni, dona                             | 477    | 3 118   |

Bitimlar soni ham sezilarli o'sish ko'rsatmoqda, 2023 yilda 477 dona bitim amalga oshirilgan bo'lsa, 2024 yilda bu raqam 3 118 taga yetishi prognoz qilinmoqda. Ushbu o'zgarishlar milliy obligatsiyalar bozorining o'sishi va rivojlanishini ko'rsatadi, bu esa investitsion muhitni yaxshilash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bozor hajmining oshishi, sarmoyadorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratib, davlat obligatsiyalariga bo'lgan talabni oshiradi. Bitta bitimning o'rtacha hajmining kamayishi, kichik va o'rta sarmoyadorlar uchun bozorni yanada ochiq va jozibador qilishga olib keladi. Bitimlar sonining oshishi, bozor faoliyatining kengayishiga va ko'proq sarmoyaning jalb etilishiga olib keladi. Ushbu ko'rsatkichlar milliy obligatsiyalar bozorining rivojlanishining asosiy indikatorlari sifatida ahamiyatga ega. Yillik o'zgarishlar bozorning dinamikasini ko'rsatib, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Milliy obligatsiyalar bozoridagi o'zgarishlar, davlat va xususiy sektorlarga yangi moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlarini yaratadi (4-jadval):

#### 4-jadval

#### “Toshkent” RFBda 2024-2025-yillarda aksiyalar savdosi umumiy holati tahlili<sup>3</sup>

| Ko'rsatkich                     | Ma'lumotlar                           |
|---------------------------------|---------------------------------------|
| <b>Savdolar soni (I chorak)</b> | 133 640 ta bitimlar amalga oshirilgan |

<sup>3</sup> Manba: <https://uzse.uz/?locale=uz> sayti ma'lumotlari asosida shakllantirilgan

|                                                    |                                                           |
|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| <b>Savdoga chiqarilgan qimmatli qogʻozlar soni</b> | 1,84 milliard dona qimmatli qogʻozlar savdoga chiqarilgan |
| <b>Emitentlar soni</b>                             | 87 ta emitent ishtirok etgan                              |
| <b>Umumiy savdo hajmi (I chorak)</b>               | 171,89 milliard soʻm                                      |
| <b>Eng faol aksiyalar (UZTL)</b>                   | 1,7 milliard soʻmlik savdo hajmi, 2 343 ta bitim          |
| <b>UZTL aksiyalari narxi oʻzgarishi</b>            | IPO narxidan 25% ga oshib, 7 500 soʻmga yetgan            |
| <b>Retail investorlar ulushi (UZTL IPO)</b>        | 40% (2 million dona aksiyalar)                            |
| <b>Institutsional investorlar ulushi</b>           | 60% (3,5 million dona aksiyalar)                          |
| <b>Savdo hajmi (2025-yil aprel)</b>                | 265,90 milliard soʻm (20,53 million AQSh dollari)         |
| <b>Bozor kapitalizatsiyasi (2025-yil fevral)</b>   | 18,74 milliard AQSh dollari                               |

Shuningdek, bu koʻrsatkichlar milliy iqtisodiyotning global moliya bozorlariga integratsiyasini yanada kuchaytiradi. Bozor hajmining oshishi, kapitalning yanada samarali taqsimlanishini taʼminlab, iqtisodiy oʻsishga hissa qoʻshadi. Shuningdek, bitimlar sonining ortishi bozorning likvidligini oshirib, investorlar uchun xavfsiz va barqaror investitsiya imkoniyatlarini yaratadi. Yangi bitimlarning amalga oshirilishi, iqtisodiy oʻzgarishlarga tezkor javob berish va bozorning barqarorligini taʼminlashga yordam beradi. Milliy obligatsiyalar bozorining koʻrsatkichlaridagi oʻzgarishlar, kelajakda davlat va xususiy sektorda yanada kengroq moliyaviy imkoniyatlar yaratishga yordam beradi. Bu

esa o'z navbatida investorlar va kompaniyalar uchun yangi rivojlanish istiqbollarini ochadi.

## **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston iqtisodiyotida tarmoq bozorlari samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan fond bozorining rivojlanish darajasiga bog'liqdir. Fond bozori real sektor korxonalarini uzoq muddatli moliyaviy resurslar bilan ta'minlash, investitsiya oqimini kengaytirish va kapitalni samarali taqsimlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, sanoat, qishloq xo'jaligi, energetika va xizmat ko'rsatish sohalarida aksiyalar va obligatsiyalar chiqarish orqali qo'shimcha mablag' jalb etish tarmoq bozorlari raqobatbardoshligini oshiradi.

Shu nuqtai nazardan, fond bozorini rivojlantirish bo'yicha bir qator takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, korporativ boshqaruv standartlarini xalqaro talablarga moslashtirish va moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirish zarur. Ikkinchidan, aholining investitsion savodxonligini kuchaytirish orqali ichki investorlar bazasini kengaytirish lozim. Uchinchidan, davlat ulushi mavjud korxonalarni bosqichma-bosqich IPO orqali fond bozoriga chiqarish tarmoq bozorlari kapitallashuvini oshiradi. Shuningdek, raqamli savdo platformalarini rivojlantirish va institutsional investorlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash fond bozorining likvidligini ta'minlaydi. Natijada, fond bozori iqtisodiyot tarmoqlari barqaror o'sishining muhim omiliga aylanadi.

## **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1. Tobin J. A General Equilibrium Approach to Monetary Theory // Journal of Money, Credit and Banking. 1969. Vol. 1, No. 1. P. 15–29.
2. Modigliani F., Miller M.H. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment // The American Economic Review. 1958. Vol. 48, No. 3. P. 261–297.
3. Levine R. Stock Markets, Growth, and Tax Policy // Journal of Finance. 1991. Vol. 46, No. 4. P. 1445–1465.
4. Beck T., Levine R. Stock Markets, Banks, and Growth: Panel Evidence // Journal of Banking & Finance. 2004. Vol. 28, Issue 3. P. 423–442.

5. Demirgüç-Kunt A., Levine R. Financial Structure and Economic Growth: A Cross-Country Comparison of Banks, Markets, and Development. MIT Press, Cambridge, 2001. 450 p.
6. Gulomov S.S. Qimmatli qogʻozlar bozori va uning milliy iqtisodiyotdagi oʻrni. Monografiya. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2018. 312 bet.
7. Xodjaev B.B. Moliya bozorlari va investitsiya jarayonlari. (Darslik). – T.: “Iqtisodiyot”, 2020. 480 bet.
8. Vaxobov A.V., Tashmatov Sh.A. Qimmatli qogʻozlar bozori. (Darslik). – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2019. 396 bet.
9. Abdukarimov B.A. Oʻzbekiston fond bozori rivojlanishining institutsional asoslari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2021. №2. 45–53-betlar.
10. Karimov D.S. Fond bozori va real sektor oʻrtasidagi oʻzaro bogʻliqlik masalalari // Moliya va bank ishi ilmiy jurnali. 2022. №4. 61–68-betlar.
11. Usmonov A.A. Oʻzbekistonda fond bozorini rivojlantirishning ustuvor yoʻnalishlari // Scientific Journal of “International Finance & Accounting”. 2023. Issue 2.
12. Xolmirzayev J.B. Fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish: 08.00.07 – “Moliya, pul muomalasi va kredit” i.f.n. dissertatsiyasi. – T.: 2017. 165 b.
13. Rahmatov S.Sh. Fond bozorining real sektor rivojiga taʼsiri: PhD diss. – T.: TDIU, 2020. 182 b.
14. Gʻozibekov D.Gʻ. Investitsiyalarni moliyalashtirish muammolari. – T.: 2002. i.f.d. diss. avtoref. 11–14 b.
15. Xonkeldieva G.Sh. Iqtisodiyotni modernizasiyalash sharoitida korporasiyalarni boshqarishning ilmiy-metodologik asoslari. i.f.d. (DSc) diss. avtoreferati. – T.: TDIU, 2018. 56 b.
16. <https://uzse.uz/analytics/> - Toshkent RFB rasmiy sayti maʼlumotlari